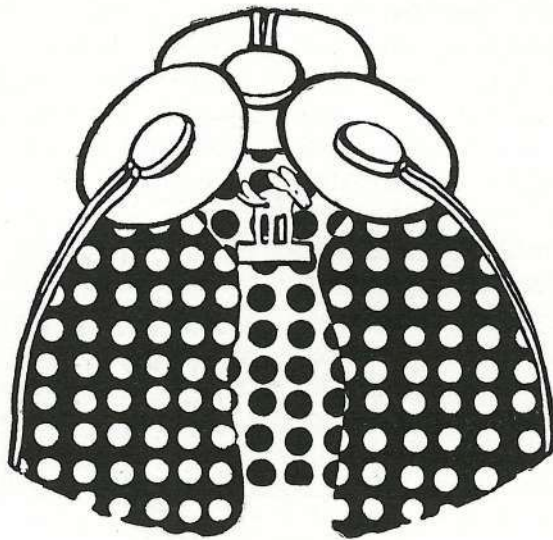

Hogy a kultuskormány mily nagy fontosságot tulajdonít a tanfolyamnak, kétségtelen bizonyítékot szolgáltatott erre művészlelkű kultuszminiszterünk, amikor Tóth János államtitkár kíséretében a tanfolyamot nagy érdeklődéssel a legrészletesebben megtekintette és az eredményről legmelegebb elismeréssel nyilatkozott. Nem kisebb érdeklődéssel szemlélte azt Molnár

Viktor államtitkár és a bölcs kezdeményezőkön kívül számos előkelőség közt sok külföldi.

Vízont azt, hogy a kultuskormány érdeklődése éppen nem alaptalan: igazolja azon körülmény, hogy, bár nagyon rövid idő múlt a tanfolyam berekesztése óta, hatása minden vára-

FALUS ELEK RAJZA.

hogy a lelkes kezdeményezők a nagy csipkeipar megteremtésének csiráját, mely a nép gyermekeinek megtanításában gyökerezik, legjobb időben és legjobb talajba plántálták. A társadalom dolga már most, hogy a palánta terebélyes fává fejlődjék.

D. Á.

NÉPMŰVÉSZETI GYŰJTÉSEK.

A M. Iparművészeti Társulat már évek óta szorgalmasan gyűjti az ország különböző vidékein a magyar népművészet jellemzőbb és érdekesebb alkotásait s fiatal, lelkes művészbereket küldözget ki, hogy a meg nem szerezhető dolgokról rajzokat, felvételeket csináljanak, amelyeket a Társulat közzé bocsátani akar.

Az idei nyár folyamán Novák Lajos József Szolnokmegyében, Fábrián Gyula Nógrádban, Örkény Dezső és Szendrői Lajos Somogyban és Baranyában, Holló Géza pedig Kisküküllő megyében gyűjtöttek és rajzoltak. E rajzokból jelen füzetünkben közlünk szemelvényeket s a következőkben hozzuk művészeinknek útközben szerzett benyomásairól szóló beszámolóit.

a) Szolnokmegye népművészetéről.

KÉTFÉLE iparművészetet láttam Szolnokmegyében. Egyik a régi, az igazi, ősmagyar zamatú népművészet, amin rajt érzik itt-ott Ázsia, amin gyakran rajt maradtak török időknek, barokknak magyarokká formálódott jellegzetességei. Ezt kerestem a jászkún rónaságokon, — mondhatom, eléggé fárad-

ságosan — szemben találván magam az elhanyagolt utakkal, mi szintén Ázsiára emlékeztetett, a nép hagyományos bizalmatlanságával, tájkozatlanságával, sőt olykor büszkeségével is. A másikat, az új, a mostani népművészetet Szolnokra hozta a jubiláris mezőgazdasági kiállítás. Hogy a kettő között mekkora különbség van, nagyon elszomorító s még elszomorítóbb, hogy a mostani népművészet nemcsak óriási tévedés,

de egyenesen ferdeség. Országírú — mondják — a mezőtúri cserépedény. Csakugyan országírú lehetne, mint az izléstelenség és iparművészeti abszurdumok kiváló példányképei. Láttam ó-görög amfórákat, renesszánsz vázakat banális subavirágokkal díszítve. Láttam tálakat a Studióból sans géne kivett gyöngytyúkokkal s e frappánsan angol kompozíció alá ormótlanul, összefüggéstelenül volt odatéve a „tulípánt“. A hamutartók a cseh gyárípar hétköznapi façonjai, rajtuk bagoly az ismert turbános vöröshajma keresztmetszetekkel. Ezt nevezik t. i. magyar motívumnak.

Ugyanigy vagyunk a szűrszabósággal is. Bár a szűrszabók nem követtek el ekkora izléstelenségeket mint a mezőtúri fazekasok, de annyira tele vannak banális formákkal, mint egyes budapesti kézimunkakereskedésben kapható úgynevezett kalotaszegi varrottasok.

Hogy milyen volt a régi cserép és a régi hímzés, azt a karcagi „Nagykún Múzeum“-ban összegyűjtött gyönyörű edények és váncos-héjak mutatják. Az ottani gyertyamártó edények még egyenesen kultúrtörténeti darabok. Szinte az ősi gyásznak misztikus szertartásait juttatja eszünkbe az agyagcsipkével, koszorúval fonott négycsúcsos, időpatinázta, feketemázos, eredeti formájú edény. Mennyi izlés, mennyi zamat van egy-egy pártatúben, egy-egy csigakészítőben, pálinkás „flaská“-ban, egy-egy régi pástorszerszámon: túlkön, kés-villatartón, fedeles tükrön. Azt mondják, hogy a mostani népművészetet a régiből fejlesztették. Ez nem mentség, csak nagyobb a szégyen, hogy a régiből egyes üzérkedő mesteremberek ilyen monstrumot csináltak.

Fafaragás ma már Szolnokmegyében nincs. A jászkún ház típusát alig tudták nagy tapogatózások között összeállítani a milleniumi kiállítás faluja számára. Azóta csak még rohamosabban romlott a dolog. S ez annál csodálatosabb, mert magának Szolnoknak kellő közepében, a Tabánban, mesésszép török félholdas nyeregfiákat találtam és talán még szebb, mert magyarosabb, faragott deszkákat és léckerítéseket. Azt hiszem a vidéki városok közül Szolnok első helyen jár új magyar stílusban épült házaival, amelyeken a fafaragásnak

nyoma sincs, de vakolatból készült ormótlan subarózsával, gipsztulípánnal úgy megrakják azt a szegény csupasz falat, hogy szinte roskad bele.

NOVÁK JÓZSEF LAJOS.

b) Nógrádmegye népművészetéről.

Nógrádmegye népművészete nem annyira változatos mint hazánk más vidékéé. Itt is, főleg a rohamosan terjedő gyári munka miatt, mindinkább csökken e téren a munkálkodás. Az itt bemutatott dolgok is régebbi termékek, amelyek valahogy megmaradtak a padlásokon vagy az éléskamrákban. Eleven népművészet ma már csak a szövésben és faragásban nyilvánul. Ezen a téren még lehet oly dolgokra találni, amelyekből következtetni lehet a palóc nép felfogására.

Érdekeseknek találok a mézeskalácsokat, amelyeket régi ütő-fákról készítetttem. Ezeket a fákat »bökött mintáknak« hívják, mert készítőjük vésővel primán bökdöste ki a negatív formákat, sokszor nagyon helyes izlésről és óriási gyakorlatról téve tanuságot. Igen-igen réginek kell némelyiknek lenni* »talán még barát bökte« egyiket másikat.

A ládák díszítésére vonatkozólag azt jegyzem meg, hogy a régi mennyezet-fiókok festési módjára hasonlítanak. Ugyanazok a színek és vonalak fordulnak elő bennük. De igazán szépen festett láda csak kevés van.

A szűr díszítése ugyanolyan, mint másutt, csak részletekben tér el a többitől.

Azok az edények, melyek Nógrádban előfordulnak, nem odavaló készítmények. Gácson fazekas népség lakik ugyan, de az edényeit nem igen díszíti. Vásáron veszik meg az asszonyok azokat az edényeket, melyek a ház körül használatosak. Ha jól emlékszem, a bakabányái munkának van legnagyobb kelete.

Van a palóc embernek egy érdekes specialitása, a fűrészelt karos-lóca, melyet a legtöbb házban megtalálhatunk. Különösen a juhászok

* A mézeskalácsos (bábsütő) ipart állítólag barátok kezdték űzni először.

remekelnek ebben. Egész jeleneteket, pl. vadászatot, stb.-t vágnak ki a lóca támlájára. A díszítés legkedveltebb alakja a huszár. Ritkán hiányzik a támla közepéről a magyar címer, amelynek alkalmazását nagyon szeretik.

FÁBIÁN GYULA.

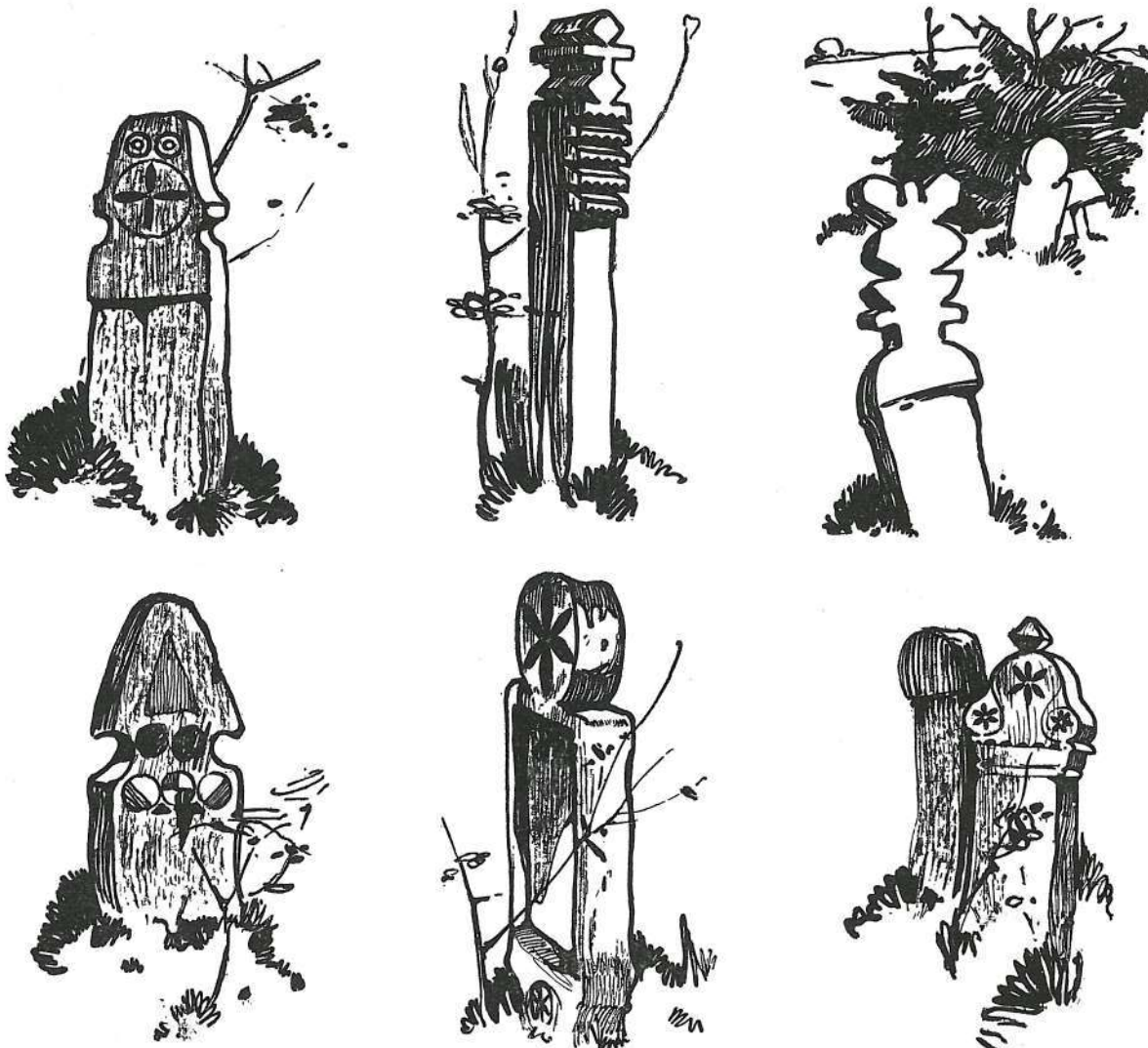
C) Somogyi és ormánysági fejfák.

A gyűjtött rajzok jobbra 50—60 éves fejfákat ábrázolnak. Megmunkálásuk módja sokban hasonlít a kalotaszegi és más erdélyi fejfákéhoz. Jellemző tulajdonságuk az, hogy

egy többé-kevésbé vastag falemezből vágják, míg amazokat úgyszólván kivétel nélkül fatörzsekből, oszlopszerűen képezik ki.

A somogyi fejfák némelyikén vésett és festett díszet találunk, ritkábban látjuk, hogy fehérfogas szögekkel verik ki az ornamentumot.

A fejfa, a magyarság e vidékén, nem a legősibb faja a halotti emlékeknek. Régente az úgynevezett orommal földték be a halott sírhantját, amelyet az tetőszerűen borított. Az orom talpáit és fedelét szintén faragott és festett díszítéssel látták el; ma már sajnos, egyetlen egy ilyen síremlék sem található. — r. —

SOMOGYMEGYEI FEJFÁK.

ÖRKÉNY DEZSÓ ÉS SZENDRŐI LAJOS RAJZAI.